

Liedon esi- ja perusopetuksen tasa-arvo - ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Oppilaan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen

Jokainen oppilas on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä.

(OPS 2014, luku 2.2.)

1. Johdanto

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta velvoittaa laatimaan tasa-arvosuunnitelman perusopetusta antavissa oppilaitoksissa. Yhdenvertaisuuslaki edellyttää, että esiopetuksen yksiköillä ja perusopetuksen kouluilla on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja että esi- ja perusopetuksessa tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä.

Tasa-arvon edistäminen esiopetuyksiköissä ja kouluissa tarkoittaa sitä, että tyttöjä ja poikia kohdellaan tasapuolisesti koko toiminta-ajan kaikissa tilanteissa.

Esiopetuyksiköiden ja koulujen työsuunnitelmiin laadittava tasa-arvosuunnitelma on työkalu, joka ennaltaehkäisee sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää ja tukee tasa-arvon edistämistä toimintayksiköissä.

Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa esiopetuyksikössä tai koulussa ei esiinny syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn kuten alkuperän, kielen, uskonnon, mielipiteen, vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen, vammaisuuden tai terveydentilan perusteella.

Tasa-arvon edistämässä on kyse oikeudenmukaisuuden toteutumisesta toimintayksikön arjessa sekä viihtyisän ja motivoivan oppimisympäristön edellytysten luomisesta.

Oppilaiden osaamisen ja työn oikeudenmukainen arvostaminen edistää oppilaiden hyvinvointia ja toimintaa opetussuunnitelman mukaisessa oppivassa yhteisössä. Tasa-arvon on oltava osa yksikön toimintakulttuuria. Tasa-arvotyö ja yhdenvertaisuuden edistäminen kuuluu kaikille samassa yhteisössä toimiville. Se ei ole erillistä työtä vaan kiinteä osa oppivan yhteisön arkea ja toimintakulttuuria.

Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään muun muassa oppilaiden osallisuuden vahvistamisella tunnistamalla mahdollinen syrjintä ja siihen puuttumalla.

Tämä suunnitelma toimii pohjana Liedon esi- ja perusopetuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyölle. Tätä suunnitelmaa täydennetään ja päivitetään tarvittaessa. Suunnitelman esiopetuyksikkö- ja koulukohtaiset osuudet päivitetään vuosittain esiopetuyksiköiden ja koulujen työsuunnitelmiin. Työsuunnitelmiin kirjataan selvitys toimintayksikön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteesta, tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

2. Tasa-arvo – ja yhdenvertaisuussuunnitelman tarkoitus

2.1 Yhdenvertaisuuteen ja syrjintään kuuluvat käsitteet

Syrjinnällä tarkoitetaan yhdenvertaisuuslain 6 § mukaan:

- 1) sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä)
- 2) sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä)

- 3) henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä)
- 4) ohjetta tai käskyä syrjiä

Etninen syrjintä on ihmisten eriarvoista kohtelua sillä perusteella, että he kuuluvat tiettyyn etniseen tai kansalliseen ryhmään. Etnistä syrjintää voi olla myös erilaiseen asemaan asettaminen henkilön uskonnon tai kansalaisuuden perusteella.

Häirinnällä tarkoitetaan henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri.

Muodollisen yhdenvertaisuuden toteutuminen tarkoittaa sitä, että samanlaisessa tapauksessa ihmisiä tulee kohdella samalla tavoin. Tasapuolinen kohtelu on tärkeä hallinnon oikeusperiaate. Perustuslaki kieltää ihmisten asettamisen erilaiseen asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Hallintolain 6 §:n mukaan viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.

Tosiasiallinen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää yhteiskunnassa esiintyvän syrjintään perustuvan eriarvoisuuden aktiivista poistamista. Samanlainen kohtelu ei aina takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, sillä ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet ovat erilaiset. Yhdenvertaisuuden aktiivinen edistäminen voi merkitä poikkeamista samanlaisen kohtelun periaatteesta, jotta heikommassa asemassa olevien ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuisi. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää myös välilliseen syrjintään puuttumista. Välillinen syrjintä on usein tahatonta ja perustuu esimerkiksi siihen, ettei näennäisesti puolueettoman säännöksen tai käytännön vaikutuksia erilaisiin ihmisiin tunnisteta.

Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän (esim. vanhukset, lapset, etniset vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia erityistoimenpiteitä, jotka tähtäävät tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseen eivätkä asteeltaan muodostu toisia syrjiviksi. Yhdenvertaisuuslain 7 § mukaan positiivisen erityiskohtelun on oltava pyrityn tavoitteen kannalta oikeasuhteista. Suppeassa oikeudellisessa tarkastelussa positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan määräaikaiseksi suunniteltuja rekrytointiin, uralla etenemiseen ja oppilasvalintoihin liittyviä toimenpiteitä, joilla lisätään aliedustettujen ryhmien osuutta työpaikoilla, eri henkilöstöryhmissä ja oppilaitoksissa. Ennakkoon suunnitellut painotukset vaikuttavat tilanteissa, joissa kahta muodollisesti pätevää hakijaa verrataan keskenään aliedustettua ryhmää edustavan hakijan hyväksi.

Laajemmassa tarkastelussa positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla tuetaan eri ryhmien tosiasiallista yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia eri elämänalueilla. Esimerkiksi romanilasten koulunkäyntiä tukevat erityisjärjestelyt sekä tulkkauksen ja erikielisten tiedotusmateriaalien käyttö huonosti suomea puhuvien henkilöiden kanssa asioidessa ovat tällaisia toimenpiteitä. Tässä tapauksessa voidaan puhua myös asiakaslähtöisestä palveluiden kehittämisestä.

Yhdenvertaisuuslain 5 § mukaan työn teettäjän tai koulutuksen järjestäjän on tarvittaessa tehtävä kohtuullisia mukautuksia vammaisten henkilöiden työhön tai koulutukseen pääsyn, työssä selviämisen ja työuralla etenemisen turvaamiseksi.

Kohtuullinen mukauttaminen tarkoittaa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta rasitetta esimerkiksi työnantajalle tai koulutuksen järjestäjälle, ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kohtuullisilla

mukautuksilla edistetään vammaisten henkilöiden työllistymistä, työssä selviytymistä ja työn säilyttämistä, koulutusta ja elinikäistä oppimista.

2.2 Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014) 5a§
5 § (30.12.2014/1329)

Tasa-arvon toteuttaminen koulutuksessa ja opetuksessa

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.

5 a § (30.12.2014/1329)

Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

- selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta;
- tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi
- arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista. Erytystä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325

6 §

Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.

Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

3. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyön osa-alueet

3.1 Opetuksen järjestäminen

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa todetaan:

Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon

otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäytäntöihin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta.

Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa todetaan:

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsu ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Suomen perustuslain ja yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista.

Opetuksen järjestäminen

Liedon kunnan esiopetusyksiköissä huolehditaan, että lasta kohdellaan yksilöllisesti, ottaen huomioon

hänen persoonansa ja tapansa oppia. Tärkeää on, että lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään, jossa on turvallista ilmaista omia mielipiteitään ja näkemyksiään. Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten ja aikuisten välillä.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa.

Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Koulun ja esiopetusyksiköiden kasvattajien tulee suhtautua kunnioittavasti ja avoimesti erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäsityksiin. Kodin ja koulun yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää ja pyrkimyksenä on, että myös lasten vanhemmat suhtautuvat kunnioittavasti ja avoimesti erilaisiin perheisiin, katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäsityksiin. Tasa-arvon edistäminen vaatii kasvattajalta sukupuolisensitiivisyyttä. Sukupuolen moninainen ilmaisu on sallittua ja hyväksyttävää. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Liedon kunnan perusopetuksen kouluissa huolehditaan, että oppilas saa opetussuunnitelman mukaista opetusta, turvallisen oppimisympäristön, oppilaanohjausta sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetuksessa käytettävät työvälineet, työaineet ja oppimateriaalit ovat kaikkien saatavilla. Oppilaat eivät saa joutua epätasa-arvoiseen asemaan esimerkiksi sen vuoksi, että osalla oppilaista on käytettävissä omia digitaalisia laitteita. Koulupäivän aikana järjestettävät retket ja opintokäynnit ovat oppilaille maksuttomia.

Vaikka opetus on mahdollisimman sukupuolineutraalia eli oppilaiden sukupuoleen kiinnitetään mahdollisimman vähän huomiota, otetaan opetuksessa myös huomioon ns. sukupuolisensitiivisyys eli tavoitteena on tunnistaa tyttöjen ja poikien erilaiset tarpeet eri ikä- ja kehitysvaiheissa. Oppimistilanteet järjestetään sellaisiksi, että ne tarjoavat erilaisia vaihtoehtoja oppimiseen. Kaikkia oppilaita kannustetaan löytämään omat henkilökohtaiset vahvuutensa.

3.2 Oppimisen arviointi

Esiopetuksessa lapsille tehdään henkilökohtainen oppimissuunnitelman, joka sisältää tavoitteiden arvioinnin. Arvioinnin kokonaisuuden muodostavat havainnointi, dokumentointi, arviointipäätelmät ja palaute. Arvioinnissa huomioidaan lapsen työskentely, käyttäytyminen ja oppimisen edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Arviointityöhön osallistuvat opettajan lisäksi muu ryhmän henkilöstö sekä lapsen huoltajat ja lapsi itse. Arvioinnin avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan jokaisen lapsen kasvua, oppimista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Esiopetuksen aikana käydään kaksi keskustelua (suunnitelmakeskustelu syksyllä ja arviointikeskustelu keväällä) huoltajien kanssa, joissa lapsen oppimissuunnitelmaa käydään läpi.

Perusopetuksessa arviointi perustuu opetussuunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteet ja arviointiperusteet kerrotaan oppilaille. Oppilaan ikä huomioiden oppilasta ohjataan asettamaan itse tavoitteita omalle oppimiselleen. Arvioinnissa ei verrata oppilaiden suorituksia toisiinsa

eikä arviointi kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin tulee olla oppimista ohjaavaa. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä ja opettajan on annettava oppilaalle jatkuvaa palautetta hänen edistymisestään. Oppilaalle on annettava mahdollisuus osoittaa osaamistaan erilaisilla tavoilla. Käyttäytyminen arvioidaan erikseen, eikä oppilaan käytös vaikuta yksittäisestä oppiaineesta saatavaan arvosanaan. Oppilaalla on oikeus saada tietoa opettajalta arviointiperusteiden soveltamisesta häneen. Perusopetuksen päättöarvosanat annetaan yhdenvertaisin perustein. Koulun sisällä on yhtenäinen arviointikulttuuri, joka perustuu opetussuunnitelmaan.

3.3 Elämänkatsomus vakaumus ja mielipide

Syrjintä vakaumuksen perusteella on laissa kielletty. Kiellettyä on myös oman syrjivän käytöksen perustelevinen vakaumuksella. Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisen elämänkatsomuksellisten arvojen loukkaamista. Yksiköiden toiminnassa kunnioitetaan ihmisten erilaisia elämäntapoja ja – arvoja. Ilmapiiri on erilaisia vakaumuksia kohtaan avoin ja erilaisiin vakaumuksiin suhtaudutaan yhdenvertaisesti.

Tiedotuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa kunnioitetaan erilaisia vakaumuksia ja erilaisia arvopohjia. Ruokailussa otetaan huomioon vakaumukset sekä erityisruokavaliot.

3.4 Etninen tausta, kansallisuus ja kieli

Etnisestä taustastaan, kansallisuudestaan tai kielestään riippumatta kaikki ovat samanarvoisia. Oppilaiden, henkilökunnan ja vierailijoiden oikeutta etniseen ja kulttuuriseen identiteettiin kunnioitetaan. Rasismia ja etnistä syrjintää ei sallita. Tavoitteena on, että syrjintä ehkäistään jo ennalta. Syrjintätapaukset tunnustetaan ja niihin puututaan välittömästi. Monimuotoisuutta arvostavaa ja keskustelevaa toimintakulttuuria kehitetään sekä tuetaan tasa-arvoista kohtaamista ja vuorovaikutusta. Tarvittaessa käytetään tulkkipalveluita huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä.

3.5 Seksuaalinen suuntautuminen

Oppilaan, henkilöstön, huoltajien ja mahdollisten vierailijoiden seksuaalista suuntautumista kunnioitetaan. Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää ei sallita. Erilaisten ihmisten kohtaamisen ja arvostamisen kulttuuria tuetaan ja edistetään. Hyväksyvää, avointa ja sallivaa ilmapiiriä rakennetaan tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Seksuaalisesta moninaisuudesta kerrotaan ja keskustellaan oppitunneilla osana opetussuunnitelmia.

3.6 Seksuaalinen häirintä ja sen ehkäisy

Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Seksuaalisella häirinnällä luodaan usein uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

Seksuaalinen häirintä voi olla esimerkiksi:

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä
- härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- pornoaineiston esille asettaminen, seksuaalisesti värityneet kirjeet, puhelinoimitot tai sähköpostit
- fyysinen koskettelu, seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset
- siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa, esimerkiksi raiskaus tai sen yritys

Liedon esiopetusyksiköissä ja perusopetuksen kouluissa opiskelevien tai työskentelevien tulee kohdella toisiaan kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Epäasialliseen kielenkäyttöön ja käyttäytymiseen puututaan. Jos

oppilas on joutunut sukupuolisen häirinnän kohteeksi, tulee tämä ilmaista häiritsijälle ja mikäli tämä ei auta, tulee ilmoittaa asiasta henkilöstölle. Tiedon saatuaan asiassa toimitaan toimintayksikön suunnitelman mukaisesti.

3.7 Vammaisuus ja terveydentila

Ketään ei syrjitä vamman tai terveydentilan perusteella. Ihmisen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista, on sitten kyse psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Oppilaalla (ja henkilökuntaan kuuluvalla) on oikeus päättää, mitä hän kertoo yhteisönsä henkilöille terveydentilastaan tai vammastaan. Asiasta sovitaan aina oppilaan huoltajan kanssa. Esiopetusyksikössä tai koulussa tehdään mahdollisuuksien mukaan

erityisjärjestelyjä. Näistä sovitaan erikseen asianomaisen kanssa. Esteettömät kulkureitit merkitään selkeillä opasteilla. Esteettömyys (portaat, hissit, ovet, wc-tilat, valaistus, hälyä ja kaikua vaimentavat materiaalit) varmistetaan suunniteltaessa uusia rakennuksia tai peruskorjattaessa vanhoja tiloja. Ovien avautumismekanismit suunnitellaan siten, että kaikki voivat käyttää samoja kulkureittejä. Viestintää (verkkosivut, oppaat, esitteet, opetusmateriaali, asiakirjat) kehitetään kaikkien saavutettavaan muotoon.

4. Toiminta syrjintä – ja häirintätapauksissa

Häirinnän ehkäiseminen

Häirintää pyritään ennaltaehkäisemään seuraavin toimenpitein:

- Jokaisessa opetusryhmässä keskustellaan häirintään liittyvistä asioista oppilaiden ikä- ja kehitystaso huomioiden
- Erityisesti kiinnitetään huomiota uusien oppilaiden sopeutumiseen

Häirintään puuttuminen

- Ensisijaisena vastuuhenkilönä on aikuinen (opettaja tai kuka tahansa muu henkilökuntaan kuuluva), joka on ensimmäisenä tilanteessa mukana.
- Keskustellaan asianosaisten kanssa ja selvitetään tilanteen kulku
- Kirjataan tapahtumat
- Järjestetään osapuolien kuuleminen ja sovitaan, että häirintä loppuu ja tehdään selväksi, mitä tapahtuu jatkossa, jos sopimus ei pidä
- Sovitaan seurannasta
- Ilmoitetaan asiasta huoltajalle
- Suoritetaan mahdolliset rangaistukset
- Mikäli kyseessä on laajempi ilmiö päätetään yhteisistä toimintatavoista
- Seurataan, toistuuko tilanne
- Jos tilanne toistuu, pyydetään tekijän huoltajat selvittämään tilannetta, tarvittaessa otetaan yhteyttä poliisiin ja lastensuojeluun

5. Ohjeet esiopetusyksiköille ja kouluille

Esiopetusyksiköiden ja koulujen tulee aktiivisesti arvioida tasa- arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista. Toiminnan kehittämiseen tärkeä suunnitelmallinen sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävä työ tehdään aina yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Oppilaiden tulee osallistua suunnitelmalliseen työhön lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden. Jokaisen esiopetusyksikön ja koulun velvollisuus on selvittää miten

oppilaat kokevat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuneen omassa toimintayksikössään.

Kartoituksessa kysytään esimerkiksi esiopetusyksikön tai koulun vuorovaikutus- ja toimintakulttuurista, ilmapiiristä, opetuksesta, opinto-ohjauksesta, oppimateriaaleista, seksuaalisesta ja sukupuolen perusteella tapahtuvasta häirinnästä, toiveista ja kehittämisideoista tasa-arvon edistämiseksi sekä jatkossa kysymyksiä aikaisempien tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Esiopetusyksiköiden ja koulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa tulee olla kuvattuna konkreettiset toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi, vastuuhenkilöt ja aikataulut. Suunnitelmalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön kuuluu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sovittujen toimenpiteiden ja vaikutusten arviointi. Mikäli toteutuksessa on ollut ongelmia, tulee arvioida myös mistä ongelmat johtuivat ja mitä pitää korjata.

Lähteet ja lisätietoa

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, Opetushallitus

Tasa-arvolaki

Tasa-arvolaki 2015 (Esite 2015)

Tasa-arvolaki, oppilaitokset ja sukupuolen moninaisuus (Esite 2015)

Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa, Opetushallitus

Yhdenvertaisuuslaki

Yhteiseen ymmärrykseen tasa-arvosta, Opas oppilaitoksen tasa-arvosuunnitelman laadintaan.

Opetushallitus

<http://www.yhdenvertaisuus.fi/>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, Opetushallitus